

Література

1. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі : навчально-методичний посібник / авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін. К. : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020.

2. Соціалізація / Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України ; головний редактор. В. Г. Кремінь. К. : Юрінком Інтер, 2008.

3. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук, К. : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-31>

КОМУНІКАТИВНІ ГРУПИ ЯК ФОРМА РОБОТИ З УЧНЯМИ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ

Літвінова Олена Олександрівна

вчитель-логопед

*Середня загальноосвітня школа № 50
Святошинський район, м. Київ, Україна*

Постановка актуальності проблеми. Сучасна система інклюзивної освіти вимагає пошуку ефективних шляхів розвитку комунікативно-мовленнєвих умінь у дітей з розладами аутичного спектра (РАС). Мовлення для таких дітей виступає не лише засобом пізнання, а й основним інструментом соціальної адаптації та взаємодії з оточенням. Проте, без сформованого комунікативного складника розвиток мовлення втрачає практичну цінність, оскільки дитина не може використовувати набуті слова чи фрази для вираження своїх потреб, емоцій та думок. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування у дітей з РАС здатності до ефективного спілкування в навчальному середовищі, що є запорукою їх успішної інтеграції у суспільство.

Метою статті є обґрунтування важливості комунікативного складника в розвитку мовлення дітей з РАС та визначення ефективності організації логопедичної роботи через комунікативні групи як засобу розвитку комунікативно-мовленнєвих умінь.

Виклад основного матеріалу. Розвивати мовленнєві вміння у дітей з РАС не використовуючи комунікативний складник немає

сенсу. Якщо дитина не може передати словами сутність своїх потреб та бажань то неважливо скільки слів та фраз вона може вимовити. Якщо у дитини порушений розвиток комунікативної функції мовлення та комунікативної поведінки то проявлятися це також буде у відсутності взаємодії з іншими людьми [1, с. 4; 5, с. 501].

Тобто дитина з РАС не використовує мовлення як засіб спілкування, не звертається із запитаннями та не дає відповідь на запитання. Дітям з РАС притаманні значні труднощі в розумінні мовлення, а саме під час формулювання змісту запитань.

Під комунікативно-мовленнєвим розвитком дітей з РАС потрібно розуміти розвиток повноцінного спілкування використовуючи мовленнєві засоби, а саме; розвиток основних видів мовленнєвих (вміти слухати, читати, розмовляти та писати), а також комунікативних (здатність до виконання мовленнєвих дій, що спрямовані на розв'язання комунікативних завдань) умінь [1, с. 5].

Дослідження проблем комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів зумовлюється необхідністю своєчасно сформувати в них базові здатності до засвоєння знань у процесі взаємодії та взаєморозуміння між однолітками та іншими людьми, доінтеріоризації у них етичних норм міжособистісної взаємодії.

Науковці продовжують шукати шляхи, які б забезпечували ефективну організацію процесу навчання, а також надання якісної освіти учням з РАС враховуючи сучасні освітні тенденції та кращого, ефективного практичного досвіду. Важливість даного питання обумовлена змінами в контингенті загальноосвітньої школи та стрімкого зростання чисельності учнів з РАС, які до недавнього часу не включалися в спеціально організований освітньо-розвитковий простір [2, с. 173; 5, с. 502].

Аналіз науково-методичної літератури та практичного досвіду організації корекційно-розвиткової роботи з учнями з розладами аутичного спектра (РАС) у закладах загальної середньої освіти свідчить, що одним із найефективніших напрямів логопедичної роботи з цією категорією дітей є організація комунікативних груп.

Комунікативні групи для дітей з РАС спрямовані на розвиток мовленнєвих, соціальних та комунікативних навичок в безпечному та структурованому середовищі. З допомогою комунікативних груп у дітей з РАС розвивається мовлення, вони вчаться взаємодіяти з однокласниками, та розуміти невербальні сигнали [4, с. 173; 3, с. 92].

Важливими характеристиками комунікативних груп є: структурованість; візуальна підтримка; індивідуальний підхід; ігрові методи; маленькі групи; підтримка вчителя-логопела.

За допомогою комунікативних груп вчитель-логопед може залучити до співпраці дітей різних вікових груп та з різними нозологіями. Під час неформального спілкування формується емоційний релакс, а це в свою чергу надає дитині з РАС можливість проявити свої сильні риси та відчути себе успішною. Комунікативні групи допомагають підлаштувати стиль співпраці під кожну дитину, а саме застосування особистісно-орієнтованого підходу. Для дітей з РАС джерелом негативних емоцій є неуспішні ситуації. Потрібно планувати роботу комунікативних груп так, щоб кожна дитина з РАС занурилась в атмосферу комфорту та відчувала себе захищеною і потрібною [4, с. 173].

Організація комунікативно-мовленнєвої діяльності базується на трьох складових елементах:

- мотиваційний («я хочу спілкуватися») – прагнення, а також спонукання дитини з РАС до спілкування, це різного роду потреби, що можна задовольнити саме у процесі спілкування. Ця складова є основною, без неї комунікативно-мовленнєва діяльність неможлива;

- когнітивний («я знаю, як спілкуватися») – уявлення дитини з РАС про норми, правила ефективного спілкування та мовленнєвий етикет;

- поведінковий («я вмію спілкуватися») – уміння застосовувати знання про ефективне спілкування, яке включає в себе: вміння адресувати повідомлення; привертати до себе увагу співрозмовника; доброзичливість та аргументованість спілкування; вміння зацікавити співрозмовника своєю думкою та приймати його точку зору; вміння критично ставитися до власної думки, дій та висловлювань; вміння слухати та емоційно співпереживати, а також вирішувати конфліктні ситуації [3, с. 92; 4, с. 173].

Метою організації спілкування є комунікативні мотиви. Мотивом спілкування є партнер з своїми якостями, заради яких дитина з РАС звертається до нього, а також підтримує інноваційну комунікативну діяльність.

Під час таких комунікативних груп виникають не штучно змодельовані проблемні ситуації, а саме нестандартні життєві обставини, під час вирішення яких у дитини з РАС є можливість проявити якості особистості та перенести надбані навички на реальну життєву ситуацію [4, с. 173].

Формат проведення комунікативних груп різноманітний. Усі логопедичні заняття мають бути побудовані за певною структурою та містили ігрову діяльність, саме: створення сюжетно-рольових ситуацій; театралізовані ігри та завдання; конструювання, вербальні і невербальні ігри та завдання; колективні поробки; тілесно-орієнтовані активності (танці, змагання).

Важливою умовою проведення комунікативних груп є постановка реальних вимог до учасників групи: спонукати до вільного висловлювання думок, не акцентуючи їхню увагу на помилках; не ігнорувати запитання дітей, вислуховувати їх відповіді, проявляти терпимість; обов'язково враховувати інтереси та можливості кожного; новизна; фізична активність [2, с. 173; 4, с. 503].

Комунікативні групи можна проводити у двох форматах:

Варіант 1 – група дітей з РАС. Кожна група формується враховуючи психофізичний розвиток та інтереси учасників. Корекційна робота в такій групі передбачає різні види спілкування: привітання, прощання, прохання, подяки, різні обговорення, власні роздумів та інше. Ретельно спланований та організований процес комунікації стимулює мовленнєву діяльність та дає всім учасникам відчуття ситуацію успіху [4, с. 503; 3, с. 173].

Варіант 2 – залучення нормотипових дітей, а саме: однокласників учнів з РАС. Даний варіант проведення комунікативних груп надає можливість дітям з РАС знайти комунікативних партнерів та розширити коло спілкування навіть для тих дітей, які недостатньо володіють усним мовленням. Вербалізація є розповсюдженим способом спілкування, проте, далеко не єдиний. Спілкуватися можна також за допомогою слів, карток візуальної підтримки, найпростіших жестів, тощо. Застосування даного виду взаємодії, сприятиме не лише для учня з РАС навчитися спілкуватися з однолітками, а також буде корисним для учнів інклюзивного класу, оскільки, вони будуть вчитися правильно пропонувати допомогу, розуміти та зчитувати реакції свого однокласника, а також правильно організовувати бесіди та спільні ігри [3, с. 93; 4, с. 174].

Література

1. Базима Н. В. Формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.13. Київ, 2014. 21 с.
2. Голуб В., Голуб Н. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь у дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного навчання. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. № 1. С. 171–182.
3. Дяченко М. Д., Романова Т. А. Особливості корекційно-розвивальної діяльності майбутнього логопеда в умовах інклюзивного освітнього простору. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. № 91. С. 91–95.
4. Жебрівська Ю. Бровар М. В., Літвінова О. О. Комунікативні групи як форма роботи з учнями з особливими освітніми потребами

в умовах воєнного стану. *Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики з нагоди 25-ї річниці Університету «Україна»* : тези доп. XXIII Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 29 листоп. 2023 р.

5. Лющенко І., Хоменко Н. Логопедична робота із дітьми з розладами аутистичного спектру. *Modern research in science and education. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference*. 2024. С. 500–505.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-32>

РОЗБУДОВА ЕФЕКТИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА З ОПОРОЮ НА СТАН СЕНСО-МОТОРНОГО РОЗВИТКУ

Мельник Вероніка Миколаївна

аспірантка кафедри психології особистості та соціальних практик факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київський столичний університет імені Бориса Грінченка м. Київ, Україна

Сучасна психолого-педагогічна наука виділяє ряд основних інноваційних технологій організації освітнього процесу: свобода індивідуального вибору, саморозвиток, дослідницький потенціал й відповідальне ставлення учня до свого навчання; збагачення ментального досвіду особистості; застосування інтерактивних технік групової комунікації; підвищення рівня пізнавальної активності за рахунок пропонування проблемних ситуацій; впровадження варіативності, гнучкості при виборі змісту, засобів і методів навчання та виховання. Тенденції новітньої освітології спрямовані на гуманізацію та персоналізацію освітнього процесу, врахування інтересів і задатків учнів, реалізацію особистісно-орієнтованого підходу, залучення культурно-моральних цінностей на всіх етапах виховного впливу [4].

Задля безперешкодного та ефективного початку освітньої діяльності необхідний вчасний і повноцінний запуск психологічної готовності, яка складається з: інтелектуальної (достатній рівень пізнавальних процесів, сенсомоторних навичок, здатність до навчання), особистісної (мотивація, дозрівання емоційно-вольової сфери психіки,